

Wsparcie prawne i społeczne państwa polskiego dla obywateli Ukrainy w obliczu konfliktu zbrojnego

Legal and social support of the Polish state for Ukrainian citizens fleeing armed conflict in their country

Streszczenie

24 lutego 2022 r. Federacja Rosyjska zaatakowała militarnie terytorium Ukrainy. W wyniku działań wojennych obywatele Ukrainy zostali zmuszeni do opuszczenia swoich domów i kraju pochodzenia i wjechali na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, szukając schronienia w sytuacji wojny. Polska podjęła stosowne działania związane z przyjęciem obywateli ukraińskich, głównie kobiet z dziećmi, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami. Niespotykany do tej pory w Polsce wjazd na terytorium naszego kraju znacznej liczby uchodźców powoduje konieczność przygotowania rozwiązań prawnych skierowanych do obywateli ukraińskich, obok istniejących już aktów prawnych w obszarze migracji i azylu. W artykule omówiono ustawę o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, jaką w obliczu tej sytuacji w bardzo krótkim czasie przyjęto w Polsce (12 marca 2022 r.), aby zalegalizować pobyt obywateli Ukrainy na terytorium RP oraz zapewnić sprawne wdrożenie pomocy ustawowej w życie.

Słowa kluczowe

Ukraina, cudzoziemcy, masowy napływ wysiedleńców, tymczasowa ochrona, dyrektywa 2001/55, rynek pracy, świadczenia społeczne, opieka medyczna

JEL: H53, H75, K37, K38

Abstract

On 24 February 2022, the Russian Federation invaded Ukraine. As a result of the war, the citizens of Ukraine, mainly women with children, the elderly, and people with disabilities, were forced to flee their homes and leave the country, seeking shelter. Most of them entered directly the territory of the Republic of Poland, which has taken appropriate measures to admit Ukrainian citizens. The unprecedented mass influx of displaced persons into Poland made it necessary to prepare legal solutions addressed to Ukrainian citizens directly crossing Polish border, in addition to the already existing legal acts in the area of migration and asylum. The article discusses the *Act on the aid to Ukrainian citizens in connection with an armed conflict in the territory of that country*. The act was adopted on 12 March 2022 in order to quickly legalise the stay of Ukrainian citizens on the territory of the Republic of Poland and ensure smooth implementation of the aid.

Keywords

Ukraine, foreigners, mass influx of displaced persons, temporary protection, directive 2001/55 labour market, social benefits, healthcare

Wprowadzenie

24 lutego 2022 r. Federacja Rosyjska zaatakowała militarnie terytorium Ukrainy. W wyniku działań wojennych obywatele Ukrainy zostali zmuszeni do opuszczenia swoich domów i kraju pochodzenia i wjechali na terytorium

Rzeczypospolitej Polskiej, szukając schronienia w sytuacji wojny.

Ukraina graniczy od północy z Białorusią, od zachodu z Polską, Słowacją i Węgrami, od południa z Rumunią i Mołdawią, a od wschodu z Federacją Rosyjską. Stolicą Ukrainy jest Kijów. Ukraina jest państwem suwerennym

od 1991 r. W 2009 r. przystąpiła do programu Partnerstwo Wschodnie, od 2014 r. jest krajem stowarzyszonym z Unią Europejską, a od 1 stycznia 2016 r. jest członkiem strefy wolnego handlu z Unią Europejską. Ukraina liczy 43,5 mln ludności.

Największy napływ uchodźców z Ukrainy, głównie kobiet z dziećmi, osób starszych, chorych, niepełnosprawnych, skierowany jest do Polski (na dzień 14.03.2022 r. 1,75 mln osób). Mniejszy strumień osób przekracza granicę Słowacji, Węgier czy Rumunii. Polska była jednym z pierwszych sąsiadów Ukrainy, która zaczęła przyjmować uchodźców z terenów wojennych. Trzeba dodać, że oprócz Ukraińców do naszego kraju uchodźcą także osoby innej narodowości, które mieszkaly w Ukrainie.

Uchodźcy z Ukrainy spotykają się nie tylko z rządową i instytucjonalną pomocą, ale także ogromnym oddolnym wsparciem i gościnnością ze strony Polaków. Otrzymują pomoc doraźną w transporcie i zakwaterowaniu, żywność, opiekę medyczną, pomoc rzeczową i pieniężną oraz inne niezbędne wsparcie.

W artykule omówiono przede wszystkim przepisy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, jaką w obliczu tej sytuacji uchwalił rząd polski w dniu 12 marca 2022 r., aby zalegalizować pobyt przybywających obywateli Ukrainy na terytorium RP (dalej jako specustawa).

Unijne regulacje dotyczące masowego napływu wysiedleńców

Rada Europejska potępiła nieuzasadnioną agresję wojсковą Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy, podkreślając rażące naruszenie przez Rosję prawa międzynarodowego i zasad Karty Narodów Zjednoczonych oraz stworzenie ryzyka dla bezpieczeństwa i stabilności w Europie i na świecie. Rada Europejska zażądała, aby Rosja w pełni respektowała integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy w ramach jej granic uznanych przez społeczność międzynarodową.

Szefowie państw i rządów UE stwierdzili, że rosyjski rząd ponosi pełną odpowiedzialność za ten akt agresji oraz za wszelkie ludzkie cierpienia i ofiary śmiertelne, które on spowoduje, oraz zapowiedzieli, że Rosja zostanie pociągnięta do odpowiedzialności za swoje działania.

W ostatnim okresie Unia Europejska doświadcza masowej migracji wielu tysięcy osób szukających schronienia w państwach członkowskich UE przed działaniami wojennymi na terenie Ukrainy. W zależności od rozwoju konfliktu, według obecnych szacunków do Unii przybędzie prawdopodobnie bardzo duża liczba (potencjalnie od 2,5 do 6,5 mln) wysiedleńców w wyniku konfliktu zbrojnego, z których 1,2–3,2 mln będą to osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową. Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych (ONZ) ds. Uchodźców szacuje, że — zgodnie z najbardziej pesymistycznym scenariuszem — z Ukrainy może potencjalnie uciec nawet 4 mln osób¹.

Powyższe liczby oraz poważny charakter działań wojennych i ich niewielka odległość od granicy zewnętrznej

wskazują, że Unia Europejska prawdopodobnie znajdzie się w sytuacji charakteryzującej się masowym napływem Ukraińców, obywateli innych państw trzecich i bezpaństwowców legalnie przebywających w Ukrainie w trakcie trwania konfliktu, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia Ukrainy z powodu rosyjskiej inwazji.

W odpowiedzi na tę sytuację Rada Unii Europejskiej, na wniosek Komisji Europejskiej, wydała decyzję wykonawczą Rady (UE) 2022/382 z 4 marca 2022 r.², która stwierdziła fakt masowego napływu obywateli Ukrainy, co nakazuje uruchomić środki specjalne wynikające z art. 5 dyrektywy Rady 2001/55/WE z 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami³.

Przyjęcie decyzji wykonawczej Rady zobowiązuje państwa członkowskie do stosowania środków, które wprowadziły w celu transpozycji i wdrożenia dyrektywy w sprawie tymczasowej ochrony, a tym samym do wypełnienia swoich zobowiązań wobec osób korzystających z tymczasowej ochrony, określonych w rozdziale III dyrektywy 2001/55.

Artykuł 2 decyzji wykonawczej 2022/382 wymienia osoby, do których ma zastosowanie tymczasowa ochrona. Są to następujące kategorie wysiedleńców, którzy musieli opuścić Ukrainę, począwszy od dnia 24 lutego 2022 r. w następstwie inwazji wojskowej rozpoczętej w tym dniu przez rosyjskie siły zbrojne:

1) obywatele Ukrainy zamieszkali w Ukrainie przed 24 lutego 2022 r.;

2) bezpaństwowcy lub obywatele państw trzecich innych niż Ukraina, którzy przed 24 lutego 2022 r. korzystali z ochrony międzynarodowej lub równoważnej ochrony krajowej w Ukrainie;

3) członków rodzin osób, o których mowa w pkt. 1 i 2.

Za członków rodziny uznaje się następujące osoby, o ile rodzina znajdowała się już i przebywała w Ukrainie przed 24 lutego 2022 r.:

a) małżonka osoby, o której mowa w pkt. 1 i 2, lub też będącego stanu wolnego partnera tej osoby, z którym osoba ta pozostaje w stałym związku, jeżeli prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w sposób porównywalny do par pozostających w związku małżeńskim, zgodnie z jego prawem krajowym odnoszącym się do cudzoziemców;

b) małoletnie i niepozostające w związku małżeńskim dzieci osoby, o której mowa w pkt. 1 i 2, lub dzieci jej małżonka, niezależnie od tego, czy urodziły się w związku małżeńskim, poza związkiem, czy są przysposobione;

c) innych bliskich krewnych, którzy mieszkali razem jako jedna rodzina w czasie, kiedy wystąpiły okoliczności prowadzące do masowego napływu wysiedleńców, i którzy byli w tym czasie całkowicie lub częściowo na utrzymaniu osoby, o której mowa w pkt. 1 i 2.

W dyrektywie 2001/55 zapisano, że tymczasowa ochrona polega na:

1) zapewnieniu odpowiedniego zakwaterowania, niezbędnej pomocy społecznej i uzyskaniu środków do życia, opieki medycznej, dostępie do rynku pracy, zezwoleniu na podejmowanie działalności na własnych rachunek, dostępie do systemu zabezpieczenia społecznego; w przypadku osób w wieku poniżej 18 lat — dostępie do edukacji, a w przypadku osób małoletnich pozbawionych opieki — udzieleniu niezbędnej pomocy medycznej, prawnej i edukacyjnej (art. 12–14);

2) zmniejszeniu ryzyka przeciążenia systemów azylowych przez ograniczenie formalności do minimum, przy poszanowaniu praw człowieka i zobowiązań międzynarodowych (art. 2 i 3);

3) stworzeniu platformy solidarności wśród krajów Unii Europejskiej, koordynowanej przez Komisję Europejską, w ramach której państwa członkowskie informują o posiadanych zdolnościach do przyjmowania uchodźców. To istotne, ponieważ główny ciężar pomocy uchodźcom spoczywa obecnie na Polsce (art. 27 dyrektywy i art. 3 decyzji 2022/382);

4) działaniach Komisji Europejskiej polegających na stałym monitorowaniu i analizowaniu sytuacji, we współpracy z państwami europejskimi, Europejską Agencją Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), Agencją Unii Europejskiej ds. Azylu (AUEA) i Agencją Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol).

Zgodnie z dyrektywą 2001/55 czas tymczasowej ochrony powinien wynosić rok. Jeżeli nie zostanie ona zakończona zgodnie z tym czasem, może on być przedłużony automatycznie o kolejne sześć okresów jednomiesięcznych przez czas nie dłuższy niż rok (art. 4).

Tymczasowa ochrona jest właściwym instrumentem w obecnej sytuacji. Ze względu na nadzwyczajny i wyjątkowy charakter inwazji wojskowej Rosji na Ukrainę oraz skalę masowego napływu wysiedleńców, tymczasowa ochrona powinna szybko umożliwić wysiedleńcom korzystanie w całej Unii ze zharmonizowanych praw, które zapewniają odpowiedni poziom ochrony, w tym: zezwolenia na pobyt, możliwości zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek, dostępu do odpowiedniego zakwaterowania, niezbędnej pomocy społecznej, pomocy medycznej lub innej oraz środków utrzymania. W przypadku małoletnich bez opieki tymczasowa ochrona powinna umożliwiać im korzystanie z opieki prawnej. Osoby poniżej 18. roku życia powinny mieć również dostęp do edukacji.

Wprowadzenie tymczasowej ochrony jest korzystne dla państw członkowskich, do których napływają wysiedleńcy. Tymczasowa ochrona umożliwia państwom członkowskim przygotowanie się na obecny i zbliżający się napływ wysiedleńców z Ukrainy ubiegających się o ochronę międzynarodową. Pozwala też na zajęcie się tymi Ukraincami, którzy, korzystając z ruchu bezwizowego, będą szukać innej formy statusu po upływie 90 dni legalnego pobytu w Unii. Można oczekiwać, że wielu z nich rozpocznie starania o ochronę międzynarodową.

Co więcej, przepisy zawarte w dyrektywie w sprawie tymczasowej ochrony wspierają równowagę wysiłków państw członkowskich związanych z następstwami przyję-

cia wysiedleńców z Ukrainy. Obywatele Ukrainy, jako osoby podróżujące bez wiz, będą mogli swobodnie przemieszczać się w obrębie UE po przyjęciu na jej terytorium, co pozwoli im na dołączenie do członków rodziny i przyjaciół w różnych częściach licznej diaspory obecnej w całej Unii Europejskiej, a tym samym będzie sprzyjało równowadze wysiłków państw członkowskich.

Decyzja wykonawcza Rady powinna umożliwić Unii koordynację i ściśle monitorowanie zdolności przyjmowania w państwach członkowskich. Dzięki temu Unia będzie mogła podjąć działania i zapewnić dodatkowe wsparcie tam, gdzie jest ono potrzebne. Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie, w powiązaniu z Komisją, obowiązek współpracy i wymiany informacji w celu ułatwienia wprowadzenia tymczasowej ochrony. Artykuł 3 decyzji wykonawczej stanowi, że sieć ds. reagowania w obszarze migracji i na wypadek kryzysu migracyjnego będzie wykorzystywana jako główna platforma współpracy administracyjnej (zgodnie z zaleceniem Komisji (UE) 2020/1366 z 23 września 2020 r. w sprawie unijnego mechanizmu na potrzeby zapewnienia gotowości i zarządzania kryzysami związanymi z migracją).

Komisja Europejska, we współpracy z państwami członkowskimi, Europejską Agencją Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex), Agencją Unii Europejskiej ds. Azylu i Agencją Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol), będzie stale monitorować i analizować sytuację. Agencje te powinny ponadto udzielać wsparcia państwom członkowskim.

Cudzoziemcy w Polsce, w tym w ubezpieczeniach społecznych

Podstawowym aktem normatywnym regulującym problematykę cudzoziemców w Polsce jest ustawa z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁴. Określa ona zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach.

Ustawa o cudzoziemcach daje mniejsze uprawnienia cudzoziemcom niż specustawa, ale gwarantuje też prawo do pobytu, podjęcia pracy czy leczenia. Jednak osoby, które będą chciały z niej skorzystać, muszą uzasadnić swój pobyt w Polsce, np. łączeniem rodziny.

Z kolei ustawa z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁵ określa zasady, warunki i tryb udzielania cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz organy właściwe w tych sprawach. Na terytorium RP ochrona ta polega na: nadaniu statusu uchodźcy; udzieleniu ochrony uzupełniającej; udzieleniu azylu albo udzieleniu ochrony czasowej (art. 3 ust. 1 ustawy).

W ustawie określano sytuacje, w których musi znaleźć się osoba ubiegająca się o ochronę (art. 15–17 ustawy). Z kolei w art. 19–22 ustawy wymienia się okoliczności, które są podstawą odmowy przyznania ochrony bądź jej pozbawienia. Organ może odstąpić od uzasadnienia de-

cyjii lub postanowienia wydanego na podstawie ustawy, jeżeli wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego (art. 5 ustawy).

Obywatele Ukrainy od lat stanowią najliczniejszą grupę cudzoziemców w Polsce. Ukraińscy migranci to przede wszystkim osoby należące do dwóch grup: pracowników (w tym sezonowych) oraz studentów. Od 2014 r. w Polsce przebywa również grupa obywateli ukraińskich ubiegających się o ochronę międzynarodową (Łysienia, 2015, s. 21).

Polska jest od lat atrakcyjnym miejscem dla ukraińskich migrantów zarobkowych. Po wstąpieniu Polski do UE zostali oni objęci, razem z obywatelami Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdowy i Federacji Rosyjskiej, specjalnymi ułatwieniami proceduralnymi. Mogą podjąć zatrudnienie w Polsce bez konieczności ubiegania się o zezwolenia na pracę: od 2007 r. wolno im było w ten sposób pracować 3 miesiące w ciągu 6 miesięcy, a od 2008 r. 6 miesięcy w ciągu roku na podstawie specjalnego oświadczenia pracodawcy (Łysienia, 2015, s. 21).

Ukraińcy często podejmują pracę w rolnictwie, na budowach czy transporcie (mężczyźni) oraz jako pomoce domowe i opiekunki do dzieci czy osób starszych (kobiety). Bardzo często w przypadku tej grupy obserwowana jest zmiana charakteru migracji: z początkowo sezonowej pracy i czasowego pobytu na podstawie wizy w pobyt nielegalny, często trwający przez wiele lat.

Drugą grupę Ukraińców w Polsce stanowią studenci, których liczba stale rośnie. Część z nich to osoby polskiego pochodzenia, które dzięki Karcie Polaka mają dostęp do bezpłatnej edukacji wyższej, a także osoby korzystające z różnego rodzaju stypendiów przeznaczonych dla tej grupy.

W Polsce pracuje coraz więcej cudzoziemców i coraz więcej z nich podlega ubezpieczeniom społecznym. Największa dynamika wzrostu liczby cudzoziemców zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych obserwowana jest dla obywateli krajów spoza UE, w szczególności dla obywateli Ukrainy. Z danych Centralnego Rejestru Ubezpieczonych ZUS wynika, że w 2021 r. odnotowano 39-krotny wzrost liczby osób zgłoszonych do ubezpieczeń w stosunku do 2008 r. oraz ponad 6-krotny wzrost w stosunku do 2015 r. (w badanym okresie liczba ubezpieczonych wzrosła z 16,2 tys. osób do 627,0 tys. w grudniu 2021 r.).

Udział obywateli z Ukrainy w ogóle ubezpieczonych cudzoziemców rósł z 25,0% w grudniu 2008 r. do 73,8% w grudniu 2018 r. Od grudnia 2019 r. notowany jest nieznaczny spadek udziału obywateli z Ukrainy — do poziomu 73,4% w grudniu 2020 r. i 71,7% w grudniu 2021 r.

Wśród obywateli Ukrainy zgłoszonych w grudniu 2020 r. do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych przeważali mężczyźni (63,3% tej populacji). Osoby w wieku 24 lata i mniej stanowiły 14,5%, w wieku 25–49 lat — 72,9%, a w wieku 50 lat i więcej — 12,6%. Najwięcej obywateli Ukrainy mieszkało w województwach mazowieckim (14,0%) i wielkopolskim (8,6%). Na podstawie umowy o pracę zatrudnionych było 56,8% ubezpieczonych oby-

wateli Ukrainy, 1,1% prowadziło działalność gospodarczą, a 41,9% to osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia. W grudniu 2021 r. udziały te kształtowały się na podobnym poziomie.

Najwięcej obywateli Ukrainy zatrudniali płatnicy mający siedzibę na terenie województwa mazowieckiego (20,3%), wielkopolskiego (11,9%) oraz dolnośląskiego (10,4%). W lutym 2022 r. obywatele Ukrainy najczęściej zatrudniani byli u płatników z sekcji PKD: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca — 24,1%, przetwórstwo przemysłowe — 18%, transport i gospodarka magazynowa — 15,4% oraz budownictwo — 15,4%.

Należy też wspomnieć o umowie o zabezpieczeniu społecznym zawartej między Polską i Ukrainą. Opiera się ona na analogicznych zasadach, jak inne tego typu dwuczy wielostronne umowy zawarte przez stronę polską. Ma ona na celu usunięcie barier uzyskania m.in. emerytury lub renty przez osoby, które pracowały legalnie w obydwu krajach (zarówno Polakom, Ukraińcom, jak i innym osobom), związanych właśnie z tym, że praca była wykonywana w ramach dwóch różnych, a nie w jednym systemie zabezpieczenia społecznego.

Ustalając prawo do emerytury w obu państwach, bierze się pod uwagę również okresy ubezpieczenia w drugim państwie. Nie oznacza to jednak, że Fundusz Ubezpieczeń Społecznych finansuje emerytury obywateli Ukrainy za okresy pracy na terenie ich macierzystego kraju. Każde państwo wypłaca świadczenie proporcjonalnie do długości okresów ubezpieczenia w każdym z nich. Analogicznie jak wyżej, przy ustalaniu prawa do emerytury minimalnej w Polsce bierze się pod uwagę również okresy pracy na Ukrainie, ale — co istotne — wyrównanie świadczenia do kwoty minimalnej emerytury następuje od kwoty zsumowanych świadczeń z obu państw.

Trzeba również oddalić wątpliwości dotyczące zasad koordynacji świadczeń międzynarodowych (Uścińska, 2021) m.in. dla Ukraińców i związanych z tym obaw o „drenowanie” Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Liczba obywateli Ukrainy pobierających emerytury i renty z ZUS wynosi około 3 tys. osób, a kwota wypłat — w granicach 3 mln zł miesięcznie. Dla porównania, całkowita liczba osób pobierających emerytury i renty z ZUS to około 7,8 mln osób, a kwota wypłat — około 20 mld zł miesięcznie. Liczba wniosków o świadczenia emerytalno-rentowe na gruncie umowy z Ukrainą wynosi zaledwie 200 rocznie. Na Ukrainę transferuje się około 340 świadczeń na kwotę 250 tys. zł miesięcznie.

Ubezpieczeni cudzoziemcy niewątpliwie poprawiają sytuację finansową ubezpieczeń społecznych w Polsce. Przypis składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od ubezpieczonych cudzoziemców stanowi jednak stosunkowo niewielki procent całego przypisu. Obecnie również kwota wydatków na świadczenia z ubezpieczeń społecznych dla cudzoziemców jest niewielka.

Liczba kont cudzoziemców, na których zapisano kwoty kapitału początkowego i składek na kontach lub środków na subkontach, w grudniu 2020 r. wyniosła 2,6 mln. Liczba ta stanowiła 9,5% ogólnej liczby kont ubezpieczo-

nych w ZUS. Łączna kwota środków zapisanych na kontach i subkontach cudzoziemców na koniec 2020 r. wyniosła 23,6 mld zł. Kwota ta stanowiła zaledwie 0,73% ogólnej kwoty środków zapisanych na kontach i subkontach ubezpieczonych w ZUS.

Z uwagi na rosnącą liczbę cudzoziemców podlegających ubezpieczeniom społecznym w Polsce w przyszłości wydatki na emerytury cudzoziemców będą coraz większe, a skala wypłat emerytur dla cudzoziemców będzie zależeć głównie od tego, ilu cudzoziemców będzie pracowało w Polsce w przyszłości.

Polska ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa

Polska podjęła różnorodne działania związane z przyjęciem w obywateli ukraińskich, głównie kobiet z dziećmi, osób starszych, chorych, osób z niepełnosprawnościami. Jednak niespotykany do tej pory w Polsce wjazd na terytorium naszego kraju masowej liczby uchodźców powoduje konieczność przygotowania szczególnych rozwiązań prawnych skierowanych do obywateli ukraińskich, obok istniejących już aktów prawnych odnoszących się do praw człowieka oraz w obszarze migracji i azylu.

Uchwalona 12 marca 2022 r. ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. 2022 poz. 583, dalej: specustawa) zawiera rozwiązania prawne, które w prosty, szybki i bezpieczny sposób pozwolą **zalegalizować pobyt na terytorium Polski obywateli Ukrainy, którzy od 24 lutego 2022 r. wjeżdżają do nas bezpośrednio z tego państwa**. Należy zatem podkreślić, że **przepisy tej ustawy odnoszą się tylko do tych obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po 24 lutego br. bezpośrednio z terytorium Ukrainy**⁶.

Obowiązujące obecnie tryby ubiegania się o pobyt w Polsce⁷ przewidują długie procedury, nieadekwatne do obecnej sytuacji, a które z uwagi na wielką liczbę oczekujących ludzi uległyby znacznemu wydłużeniu. Stąd potrzeba wprowadzenia doraźnej podstawy prawnej do legalnego pobytu na terytorium Polski.

Specustawa jest odpowiedzią polskiego ustawodawcy w sferze **zapewnienia legalności pobytu masowej liczby osób przybywających z terytorium Ukrainy, czyli z terytorium objętym walkami zbrojnymi**. Dzięki temu szczególnie, wynikającemu z mocy prawa, trybowi legalizacji pobytu osoby z Ukrainy uzyskają natychmiastowy dostęp do szerokiego wachlarza wsparcia od państwa polskiego w postaci dostępu do pomocy doraźnej, rynku pracy, świadczeń i usług społecznych, edukacji i opieki medycznej.

Podstawa prawna dla pobytu uznawanego za legalny w okresie 18 miesięcy od wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Specustawa określa szczególne zasady zalegalizowania pobytu obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio z teryto-

rium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa oraz obywateli Ukrainy posiadających Kartę Polaka, którzy wraz z najbliższą rodziną z powodu tych działań wojennych przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1 specustawy).

Przez obywatela Ukrainy rozumie się także nieposiadającego obywatelstwa ukraińskiego małżonka obywatela Ukrainy, o ile przybył on na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.

Specustawa przewiduje ustanowienie szczególnej podstawy prawnej dla uznania za legalny pobytu obywateli Ukrainy. W art. 1 ust. 3 reguluje:

1) szczególne zasady powierzenia pracy obywatelom Ukrainy, przebywającym legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

2) pomoc zapewnianą przez wojewodów, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty obywatelom Ukrainy;

3) utworzenie Funduszu Pomocy w celu finansowania lub dofinansowania realizacji zadań na rzecz pomocy obywatelom Ukrainy;

4) niektóre uprawnienia obywateli Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny;

5) szczególne zasady przedłużania okresów legalnego pobytu obywateli Ukrainy oraz wydanych im przez organy polskie dokumentów dotyczących uprawnień w zakresie wjazdu i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

6) niektóre uprawnienia obywateli polskich i obywateli Ukrainy będących studentami, nauczycielami akademickimi lub pracownikami naukowymi wjeżdżającymi z terytorium Ukrainy;

7) szczególne regulacje dotyczące kształcenia, wychowania i opieki dzieci i uczniów będących obywatelami Ukrainy, w tym wsparcia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji dodatkowych zadań oświatowych w tym zakresie;

8) szczególne zasady organizacji i funkcjonowania uczelni w związku z zapewnianiem miejsc na studiach dla obywateli Ukrainy;

9) szczególne zasady podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej przez obywateli Ukrainy przebywających legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Specustawa przewiduje podstawę prawną uznania pobytu obywateli Ukrainy (także posiadających Kartę Polaka) za legalny w okresie 18 miesięcy, licząc od dnia 24 lutego 2022 r., w sytuacji kiedy wjechał on legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio z terytorium Ukrainy, do dnia określonego w rozporządzeniu Rady Ministrów, i zadeklaruje zamiar pozostania na terytorium Polski. Do określenia okresu pobytu uznawanego za legalny będzie miał zastosowanie art. 57 § 3a ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego⁸. Za legalny uznaje się także pobyt dziecka

urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę, która jest obywatelem Ukrainy, w okresie dotyczącym matki (art. 2 ust. 1).

Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określi datę stanowiącą ostatni dzień okresu, w którym legalny wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio z terytorium Ukrainy obywatela Ukrainy deklarującego zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej skutkuje tym, że jego pobyt na tym terytorium jest uznawany za legalny, biorąc pod uwagę liczbę cudzoziemców napływających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sytuację ludności cywilnej i perspektywy zakończenia działań wojennych na terytorium Ukrainy oraz względy obronności, bezpieczeństwa państwa i względy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego (art. 2 ust. 4).

Obywatela Ukrainy, o którym mowa w art. 1 ust. 1 specustawy, uznaje się za osobę korzystającą w Rzeczypospolitej Polskiej z ochrony czasowej w rozumieniu art. 106 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Do ochrony czasowej, z której korzysta obywatel Ukrainy, nie stosuje się przepisów rozdziału 3 działu III ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP.

Rozwiązania zapisane w specustawie nie będą miały zastosowania do obywateli Ukrainy posiadających: zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenie na pobyt czasowy, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt tolerowany, którzy złożyli w Rzeczypospolitej Polskiej wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej lub w imieniu których takie wnioski zostały złożone albo zadeklarowali zamiar złożenia wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 28 ust. 1 lub art. 61 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony lub których takie deklaracje zamiaru dotyczą (art. 2 ust. 3).

Wjazd obywatela Ukrainy do Polski jest rejestrowany podczas kontroli granicznej. Jeżeli nie dokonano takiej rejestracji przy przekraczaniu granicy z RP, to zarejestrowanie obywatela Ukrainy następuje na jego wniosek, złożony nie później niż 60 dni od dnia wjazdu na terytorium RP (art. 3 ust. 2).

Komendant Główny Straży Granicznej będzie prowadził w systemie teleinformatycznym Straży Granicznej rejestr obywateli Ukrainy, którzy wjechali na terytorium Polski bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z prowadzonymi tam działaniami wojennymi oraz którzy złożyli wniosek o nadanie numeru PESEL (art. 3 ust. 3).

W rejestrze będą przechowywane podstawowe dane o obywatelu Ukrainy: imię/imięna i nazwisko/nazwiska; data urodzenia, obywatelstwo/obywatelstwa; płeć; rodzaj oraz seria i numer dokumentu stanowiącego podstawę przekroczenia granicy; unikalny numer w rejestrze, numer PESEL — jeżeli został nadany; data dokonania i zmiany wpisu do rejestru; data przekroczenia granicy i złożenia wniosku o rejestrację pobytu w Polsce; informacja o dacie końcowej okresu pobytu na terytorium RP

uznawanego za legalny; informacje o osobie sprawującej faktyczną pieczę nad dzieckiem.

Wniosek o nadanie numeru PESEL obywatel Ukrainy, którego pobyt w Polsce uznaje się za legalny, składa osobiście w siedzibie organu gminy na piśmie utrwalonym w postaci papierowej, opatrzonym własnoręcznym czytelnym podpisem, wypełnionym przez wnioskodawcę albo przez pracownika tego organu na podstawie danych podanych przez wnioskodawcę. W imieniu osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych lub posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych ubiegającej się o nadanie numeru PESEL wniosek składa jedno z rodziców, opiekun, kurator, opiekun tymczasowy lub osoba sprawująca faktyczną pieczę nad dzieckiem (art. 4).

Wniosek zawiera podstawowe dane osobowe, a także m.in. datę złożenia wniosku, adnotacje o pobraniu odcisków palców, informacje o osobie sprawującej faktyczną pieczę nad dzieckiem i stosunek pokrewieństwa z dzieckiem, adres poczty elektronicznej, numer telefonu komórkowego, zgodę na wprowadzenie danych do rejestru danych kontaktowych⁹, potwierdzenie profilu zaufanego¹⁰. Do danych stosuje się sposób transliteracji określony w przepisach wydanych na podstawie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹¹. Do wniosku dołącza się również fotografię oraz pobiera odciski palców, z pewnymi wyjątkami (art. 4 ust. 7, 8 i 9).

Organ gminy potwierdza tożsamość na podstawie dokumentu podróży, Karty Polaka lub innego dokumentu ze zdjęciem umożliwiającego ustalenie tożsamości, a w przypadku osób, które nie ukończyły 18. roku życia, również dokumentu potwierdzającego urodzenie, i wprowadza dane do rejestru PESEL. Potwierdzenie tożsamości może nastąpić na podstawie dokumentu unieważnionego, jeżeli umożliwia on ustalenie tożsamości osoby. W przypadku braku dokumentów wnioskodawca składa oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (art. 4 ust. 11 i 12).

Organ gminy może odmówić wydania decyzji o nadaniu numeru PESEL w przypadkach opisanych w art. 4 ust. 16 specustawy. Od decyzji tej nie przysługuje odwołanie.

Numer PESEL nadany obywatelom Ukrainy przybyłym do Polski w związku z działaniami wojennymi na terytorium Ukrainy pozwala na realizację wielu usług publicznych na rzecz tych osób. Tryb uzyskania numeru PESEL będzie podlegał odformalizowanej procedurze, umożliwiającej jego uzyskanie bez konieczności wykazywania podstawy prawnej dla jego posiadania. Fotografia dołączana do wniosku i odciski palców będą gromadzone w systemie teleinformatycznym, w którym jest prowadzony Rejestr Dowodów Osobistych. Dane z tego rejestru nie będą usuwane.

Ta procedura ma zapewnić możliwość weryfikacji tożsamości osoby na podstawie niezaprzeczalnych cech biometrycznych, co znajduje uzasadnienie w bezpieczeństwie państwa, jak i samych osób, którym numer PESEL

jest nadawany. W związku z rejestracją osób na podstawie różnych dokumentów, często nieważnych, których autentyczność trudno jest potwierdzić, za celowe uznano rejestrowanie cech biometrycznych pozwalających w razie konieczności na dokonanie weryfikacji osób fizycznych.

Pomoc o charakterze socjalnym

W specustawie pobytowej określono zasady udzielania obywatelom Ukrainy pomocy o charakterze socjalnym. Pomoc dla ukraińskich uchodźców świadczy państwo, wojewodowie oraz jednostki samorządu terytorialnego. Wojewoda może zapewnić pomoc tym osobom, polegającą na (art. 12 ust. 1):

- 1) zakwaterowaniu;
- 2) zapewnieniu całodziennego wyżywienia zbiorowego;
- 3) zapewnieniu transportu do miejsc zakwaterowania lub do ośrodków prowadzonych przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców na podstawie przepisów ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony lub miejsc, w których obywatelom Ukrainy udzielana jest opieka medyczna;
- 4) finansowaniu przejazdów środkami transportu publicznego oraz specjalistycznego transportu przeznaczanego dla osób z niepełnosprawnością do miejsc zakwaterowania lub między tymi miejscami;
- 5) zapewnieniu środków czystości i higieny osobistej oraz innych produktów.

Taką pomoc mogą również zapewniać: inne organy administracji publicznej, jednostki podległe lub nadzorowane przez organy administracji publicznej, jednostki sektora finansów publicznych oraz inne organy władzy publicznej, jednostki samorządu terytorialnego, związki jednostek samorządu terytorialnego lub związki metropolitalny, w ramach posiadanych środków własnych.

Dostęp do rynku pracy

Specustawa umożliwia dostęp do polskiego rynku pracy obywatelom Ukrainy, których pobyt w Polsce został uznany za legalny na podstawie przepisów specustawy lub którzy przebywają na terytorium RP legalnie. **Legalizacja pobytu w trybie specustawy pozwoli Ukraińcom pracować bez konieczności uzyskiwania pozwolenia na pracę.** Podmiot powierzający pracę obywatelowi Ukrainy musi zgłosić ten fakt do właściwego urzędu pracy za pośrednictwem portalu praca.gov.pl w ciągu 14 dni od dnia podjęcia przez niego pracy.

Ukraińcy uzyskają także dostęp do instytucji rynku pracy. Będą mogli rejestrować się w powiatowych urzędach pracy oraz zostać uznanymi za bezrobotnych albo poszukujących pracy (art. 22 ust. 6). Będą mogli skorzystać z pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, aktywnych form pracy oraz szkoleń.

Zgodnie z art. 23 specustawy obywatele Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej uznaje się za legalny na podstawie specustawy lub ustawy o cudzoziemcach, mogą podejmować i wykonywać działalność gospodarczą na terenie Polski na takich samych zasadach, jak obywatele polscy, pod warunkiem uzyskania

numeru PESEL. Jeżeli pobyt obywatela Ukrainy przestanie być legalny, wówczas przedsiębiorca podlega wykreśleniu z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Artykuł 24 specustawy włącza w pomoc ukraińskim obywatelom Ochotnicze Hufce Pracy. OHP może realizować zadania, o których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹² na rzecz obywateli Ukrainy, którzy przebywają legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i którzy ukończyli 15 lat i nie ukończyli 25 lat.

Dostęp do rynku pracy oznacza w wielu przypadkach podleganie polskiemu systemowi ubezpieczeń społecznych, z którym wiąże się obowiązek opłacania składek od wynagrodzenia, co z kolei rodzi prawo do zasiłków, rent i emerytury wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na zasadach ogólnych.

Specustawa ułatwia podjęcie pracy przez obywateli Ukrainy migrujących w związku z konfliktem zbrojnym i jednocześnie zapewnia narzędzia pozwalające monitorować sytuację na lokalnych rynkach pracy.

Dostęp do świadczeń społecznych, w tym na rzecz rodziny

Aby zapewnić wsparcie materialne rodzinom oraz osobom będącym obywatelami Ukrainy, które wjechały do Polski bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi i uznano ich pobyt w Polsce za legalny, w specustawie zapisano prawo do świadczeń społecznych (art. 26), w tym:

- 1) wypłacanych przez jednostki samorządu terytorialnego — świadczeń rodzinnych¹³,
 - 2) wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych¹⁴:
 - a) świadczenia wychowawczego¹⁵ — w wysokości 500 zł miesięcznie na każde dziecko do ukończenia przez nie 18 lat;
 - b) rodzinnego kapitału opiekuńczego¹⁶ — w wysokości 12 tys. zł na drugie i kolejne dziecko w wieku od 12 do 35 miesięcy;
 - c) dofinansowania żłobkowego¹⁷ — w wysokości maksymalnie 400 zł na pokrycie kosztów pobytu dziecka w placówce;
 - d) świadczenia dobry start¹⁸ — w wysokości 300 zł na wyprawkę szkolną raz w roku
- odpowiednio na zasadach i w trybie określonych w tych przepisach, z wyłączeniem warunku posiadania karty pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy”. Tego warunku nie trzeba będzie spełnić właśnie dzięki szybkoemu, ustawowemu trybowi legalizacji pobytu.

Ustalając prawo do świadczeń rodzinnych uzależnionych od kryterium dochodowego, przy ustalaniu dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się członka rodziny, który, zgodnie z oświadczeniem osoby ubiegającej się o te świadczenia, nie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 26 ust. 2).

Wnioski o świadczenia realizowane przez ZUS można składać elektronicznie na Portalu Usług Elektronicznych ZUS, portalu Empatia lub serwisach transakcyjnych i aplikacjach mobilnych wielu polskich banków. Rodzic

może również zgłosić się do placówki ZUS, gdzie uzyska pomoc w wypełnieniu i złożeniu elektronicznego wniosku. Świadczenie ZUS wypłaca co miesiąc na wskazany rachunek bankowy¹⁹.

Przysługujące na dziecko świadczenia lub dofinansowanie przysługują także obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium RP, którego pobyt jest uznawany za legalny, będącemu opiekunem tymczasowym dziecka.

Funkcja opiekuna tymczasowego i piecza zastępcza

W przypadku małoletniego przebywającego na terenie Polski bez opieki osób dorosłych odpowiedzialnych za niego zgodnie z prawem obowiązującym w Polsce, reprezentuje oraz sprawuje pieczę nad jego osobą i majątkiem opiekun tymczasowy. Opiekun tymczasowy, o ile przy jego ustanowieniu nie określono inaczej zakresu jego praw i obowiązków, jest upoważniony do reprezentowania małoletniego oraz sprawowania pieczy nad jego osobą i majątkiem. Opiekun tymczasowy powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego (art. 25 ust. 1 i 2).

Funkcję opiekuna tymczasowego można powierzyć krewnemu, powinowatemu lub innej osobie dającej gwarancję należytego wykonywania obowiązków opiekuna, jeżeli wyraziła ona na to zgodę. Dopiero w sytuacji, gdy nie ma takich osób, taką funkcję może pełnić osoba wskazana, na wniosek sądu, przez jednostkę pomocy społecznej właściwej dla miejsca pobytu małoletniego.

Opiekuna tymczasowego ustanawia sąd opiekuńczy właściwy ze względu na miejsce pobytu małoletniego. Postępowanie w tej sprawie będzie mogło być wszczęte na wniosek lub z urzędu. Sąd rozpoznaje sprawę bezzwłocznie, nie później niż w terminie 3 dni od dnia wpływu do sądu wniosku lub powzięcia informacji o konieczności ustanowienia opiekuna tymczasowego. Odpis postanowienia sąd doręcza uczestnikom postępowania, właściwej jednostce pomocy społecznej oraz Komendantowi Głównemu Straży Granicznej.

Przepisy dotyczące ustanowienia tymczasowego opiekuna służą zabezpieczeniu dobra i szeroko rozumianego interesu małoletnich, którzy przekroczyli granicę bez rodziców lub opiekunów prawnych, a nierzadko bez jakiegokolwiek opieki osób dorosłych. Potrzeba takiego rozwiązania powstała w związku z nadzwyczajną sytuacją, jaka nastąpiła na skutek konfliktu zbrojnego w Ukrainie w kontekście konieczności zabezpieczenia w trybie niezwłocznym dobra małoletnich obywateli tego państwa.

W przypadku braku możliwości ustanowienia opiekuna tymczasowego ukraińskim dzieciom pozbawionym opieki i wychowania rodziców zapewniana będzie piecza zastępcza. Sąd może powierzyć pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie rodzinnego domu dziecka wobec dziecka będącego obywatelem Ukrainy, którego pobyt na terytorium RP jest uznawany za legalny, obywatelowi Ukrainy, którego pobyt w Polsce jest uznawany za

legalny, a który nie spełnia warunków dotyczących rodzin zastępczych lub prowadzących rodzinne domy dziecka w zakresie niezbędnych szkoleń.

Obecnie obowiązujące przepisy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej²⁰ nie są dostosowane ani do ogromnej liczby dzieci, które w związku z działaniami wojennymi w Ukrainie mogą wymagać opieki, ani do konieczności zapewnienia im tej opieki przez obywateli Ukrainy (którzy z oczywistych względów powinni takim dzieciom zapewniać pieczę zastępczą). Dlatego w specustawie zaproponowano złagodzenie dla obywateli Ukrainy warunków do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej nad dzieckiem będącym obywatelem Ukrainy (np. bez potrzeby ukończenia niezbędnych szkoleń) oraz złagodzenie warunków związanych z zapewnieniem tym dzieciom instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Dostęp do pomocy społecznej

Na podstawie przepisów art. 29 ust. 1 specustawy obywatelowi Ukrainy przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny w rozumieniu specustawy i który został wpisany do rejestru PESEL, mogą być przyznawane świadczenia pieniężne i niepieniężne, na zasadach i w trybie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²¹. Świadczenia te udziela gmina właściwa dla miejsca pobytu osoby ubiegającej się o nie. W procedurze ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej obywatel Ukrainy składa oświadczenie o sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej. Nie przeprowadza się natomiast rodzinnego wywiadu środowiskowego, chyba że powstaną wątpliwości co do treści oświadczenia (art. 29 ust. 3).

W wielu przypadkach rodziny obywateli ukraińskich będą niepełne, ponieważ mężczyźni pozostaną na Ukrainie z uwagi na działania wojenne. Ustalenie sytuacji dochodowej w celu rozpatrzenia wniosku o świadczenia zależne od dochodu tych rodzin będzie utrudnione lub niemożliwe z powodu braku kontaktu z nimi. W specustawie zapisano zatem, że członkowie rodziny, którzy powrócili na terytorium Ukrainy, nie będą wliczani się do składu rodziny (art. 30). Dotyczy przede wszystkim zasiłku rodzinnego.

Obywatelowi Ukrainy przysługuje pomoc w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe. Wniosek o wypłatę tego świadczenia składa się na piśmie w jednostce samorządu terytorialnego²² właściwej ze względu na miejsce pobytu obywatela Ukrainy (art. 31 ust. 2). Wniosek składa osoba uprawniona, jej przedstawiciel ustawowy, opiekun tymczasowy albo osoba sprawująca faktyczną pieczę nad dzieckiem (art. 31 ust. 4).

Przyznanie przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta jednorazowego świadczenia pieniężnego nie wymaga wydania decyzji. Wypłata tego świadczenia jest za-

daniem zleconym z zakresu administracji rządowej, a środki na nie pochodzą z budżetu państwa.

Przepisy specustawy przewidują również możliwość:

1) przyznania bezpłatnej pomocy psychologicznej (art. 32);

2) udzielania pomocy żywnościowej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (art. 33);

3) przeznaczania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych²³ na działania kierowane do niepełnosprawnych obywateli Ukrainy (art. 34);

4) przeznaczania środków Funduszu Solidarnościowego²⁴ na działania kierowane do obywateli Ukrainy (art. 36).

Dostęp do opieki medycznej

Przepisy specustawy regulują także kwestię dostępu obywateli Ukrainy, których pobyt na terytorium RP uważa się za legalny, do opieki medycznej obejmującej świadczenia opieki zdrowotnej na zasadach i w zakresie, w jakim osobom objętym obowiązkowym lub dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym przysługuje prawo do świadczeń na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych²⁵ (art. 37).

Świadczenia opieki zdrowotnej będą udzielane przez świadczeniodawców na podstawie umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej oraz przez apteki na podstawie umów na realizację recept, zawartych z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Koszty świadczeń opieki zdrowotnej oraz leki finansowane będą z dotacji celowej z budżetu państwa.

Dostęp do edukacji

W specustawie wprowadzono rozwiązania, które pozwolą na zapewnienie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieciom i młodzieży będącym obywatelami Ukrainy objętymi zakresem specustawy, uwzględniając dostosowanie procesu kształcenia, wychowania i opieki do ich potrzeb i możliwości (art. 50).

W związku z tym dla prowadzenia zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych dla dzieci i młodzieży z Ukrainy mogą być tworzone inne lokalizacje, podporządkowane organizacyjnie szkołom lub przedszkolom. Zaproponowane regulacje dotyczące tych lokalizacji pozwalają na niezwłoczne ich utworzenie. Nie będzie wymagane stosowanie przepisów dotyczących przekształcania szkół, uzyskanie pozytywnej opinii kuratora oświaty czy też zmiana uchwały, na podstawie której ustalono sieć szkół publicznych.

Studenci uczelni ukraińskich oraz studenci polscy, którzy studiowali na uczelniach ukraińskich mogą kontynuować naukę w polskich uczelniach wyższych.

Ta sytuacja odnosi się również do nauczycieli, pracowników naukowych i pracowników akademickich, którzy — mając odpowiednie kwalifikacje do zajmowania danego stanowiska i wymagany tytuł zawodowy lub

stopień naukowy — mogą być zatrudniani w uczelniach, jednostkach naukowych lub jednostkach organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk bez przeprowadzenia konkursu.

Dalsza legalizacja pobytu

W specustawie uregulowano również kwestię dalszej legalizacji pobytu obywateli Ukrainy, którzy wjechali na terytorium RP bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terenie tego państwa (art. 38). Określono, iż obywateli Ukrainy, którego pobyt w Polsce jest lub był uznawany za legalny, będzie udzielane zezwolenie na pobyt czasowy. Zezwolenie to będzie udzielane na jego wniosek jednorazowo na okres 3 lat, licząc od dnia wydania decyzji.

Obywatel Ukrainy będzie zobowiązany do złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy nie wcześniej niż po upływie 9 miesięcy od dnia legalnego wjazdu do Polski, a nie później niż w okresie 18 miesięcy od dnia 24 lutego 2022 r. Wniosek złożony przed upływem 9 miesięcy od dnia wjazdu będzie pozostawiony bez rozpoznania.

Zezwolenia na pobyt czasowy udziela wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu obywatela Ukrainy w dniu złożenia wniosku. Decyzja wojewody w sprawie udzielenia lub cofnięcia zezwolenia na pobyt czasowy jest ostateczna (art. 38 ust. 9). W zakresie nieuregulowanym specustawą do zezwolenia na pobyt czasowy będą miały zastosowanie przepisy ustawy o cudzoziemcach.

Artykuł 39 specustawy stanowi, że obywatel Ukrainy, któremu udzielono zezwolenia na pobyt czasowy, jest uprawniony do wykonywania pracy na terytorium RP bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę.

Podstawa prawna dla przedłużenia legalnego pobytu na terytorium RP

Specustawa reguluje sytuację obywateli Ukrainy, którzy przebywali na terytorium Polski legalnie w dniu, w którym doszło do ataku wojsk Federacji Rosyjskiej na terytorium Ukrainy, czyli w dniu 24 lutego 2022 r.

Przepisy ustawy przedłużają z mocy prawa do dnia 31 grudnia 2022 r. ważność okresu pobytu na podstawie wizej krajowej i okres ważności tej wizej oraz zezwoleń na pobyt czasowy w sytuacji, kiedy ostatni dzień legalnego pobytu obywatela Ukrainy przypadał w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. Przedłużenie legalności pobytu nie wiąże się z umieszczeniem w dokumencie podróży obywatela Ukrainy nowej naklejki wizowej lub wydaniem nowego dokumentu pobytoowego. Dodatkowo przedłużenie ważności wizej krajowej nie daje uprawnienia do przekraczania granicy (art. 42).

Specustawa reguluje również kwestię innych sytuacji, kiedy może nastąpić przedłużenie legalnego pobytu w Polsce (art. 42), w tym dotyczącego m.in. studentów, pracowników naukowych, ale także innych grup społeczno-zawodowych.

Koszty pomocy udzielanej obywatelom Ukrainy

Celem specustawy jest uregulowanie spraw związanych z masowym wjazdem na terytorium RP cudzoziemców będących obywatelami Ukrainy w związku z działaniami wojennymi na terenie Ukrainy, w tym kosztów udzielanej pomocy.

Zgodnie z art. 13 specustawy każdemu podmiotowi, a zwłaszcza osobie fizycznej prowadzącej gospodarstwo domowe, który zapewni zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy, których pobyt zostanie uznany w Polsce za legalny na mocy specustawy, może być przyznane świadczenie pieniężne z tego tytułu na podstawie umowy zawartej z gminą nie dłużej niż za okres 60 dni. Okres wypłaty świadczenia może być przedłużony w szczególnie uzasadnionych przypadkach. W tym celu należy złożyć w gminie wniosek (w formie papierowej albo w formie dokumentu elektronicznego). Środki przeznaczone na wypłatę tych świadczeń zapewnia wojewoda.

Rada Ministrów w rozporządzeniu z 15 marca 2022 r.²⁶ określiła maksymalną wysokość świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy oraz warunki jego przyznawania i przedłużania jego wypłaty.

Wysokość świadczenia ustalono w kwocie 40 zł za osobę dziennie. Kwota ta może być podwyższona przez wojewodę w przypadku zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przed dniem wejścia w życie specustawy albo gdy podmiotem zapewniającym zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy jest jednostka organizacyjna, osoba prawna albo przedsiębiorca (§ 2).

Świadczenie jest przyznawane na podstawie wniosku za okres faktycznego zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy, nie dłużej niż za okres 60 dni i jest wypłacane z dołu. Wniosek jest rozpatrywany w terminie miesiąca od dnia jego złożenia w urządzie gminy. Gmina może uzależnić przyznanie lub wypłatę świadczenia od weryfikacji warunków zakwaterowania i wyżywienia, której dokonują upoważnieni pracownicy urzędu gminy. Świadczenie nie przysługuje, jeżeli warunki zakwaterowania i wyżywienia zagrażają życiu lub zdrowiu ludzi, lub gdy we wniosku podano nieprawdę (§ 3).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres wypłaty świadczenia, za zgodą wojewody, może zostać przedłużony na okres dłuższy niż 60 dni (§ 4).

Dzięki specustawie w Banku Gospodarstwa Krajowego tworzy się Fundusz Pomocy w celu finansowania lub dofinansowania realizacji zadań na rzecz pomocy obywatelom Ukrainy dotkniętym konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy, w tym zadań realizowanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i poza nim. Środki Funduszu pochodzą ze zróżnicowanych źródeł, w tym budżetu środków europejskich. Mogą być one przeznaczone na zwrot wydatków poniesionych na realizację zadań na rzecz pomocy obywatelom Ukrainy od 24 lutego 2022 r.,

przy czym nie później niż do 31 grudnia 2022 r. Środki Funduszu mogą być kierowane do jednostek sektora finansów publicznych oraz jednostek spoza tego sektora (art. 14).

Ponadto środki zaplanowane w ustawie budżetowej na rok 2022, w tym środki ujęte w ramach rezerw celowych budżetu państwa, mogą zostać przeznaczone na realizację zadań związanych z udzielaniem pomocy obywatelom Ukrainy lub kosztów obsługi długu Skarbu Państwa (art. 21 ust. 1).

Dokonano także szacunków skutków finansowych świadczeń społecznych, do jakich będą uprawnieni obywatele Ukrainy. Na przykład koszt wypłaty świadczenia wychowawczego 500+, o który najczęściej wnioskuje obywatele Ukrainy, szacuje się na 3 mld zł rocznie. Należy zakładać, że koszt wszystkich świadczeń skierowanych do obywateli Ukrainy w skali roku wyniesie kilka, a nawet kilkanaście miliardów zł, zważywszy na liczbę uchodźców przybywających do Polski. Trzeba mieć także świadomość, że całokształt bezpiecznego pobytu, ochrony prawnej, społecznej uchodźców wynika i będzie wynikać również z innych regulacji, które też pociągną za sobą skutki finansowe, gospodarcze i społeczne, które w chwili obecnej trudno jest dokładnie oszacować, ale wiadomo, że będą one istotne.

Należy liczyć na wsparcie finansowe ze środków Unii Europejskiej na podstawie dyrektywy 2001/55 oraz innych zobowiązań finansowych tej organizacji.

Podsumowanie

Należy podkreślić, że specustawa nie ma na celu przyznania obywatelom Ukrainy specjalnych praw, których nie mieliby dzisiaj jako osoby legalnie zamieszkujące Polskę. Specustawa skraca jedynie ścieżkę legalizacji pobytu dla uchodźców z Ukrainy, którzy przekroczyli bezpośrednią granicę od 24 lutego, co jest uzasadnione szczególną sytuacją panującą w tym kraju, czyli wojną wynikającą z napaści zbrojnej armii rosyjskiej. Już dziś obywatele Ukrainy, którzy zamieszkują na stałe w Polsce, mają prawo do świadczeń społecznych. Muszą tylko udowodnić legalność pobytu i dostęp do rynku pracy w Polsce (np. na podstawie karty pobytu z odpowiednią adnotacją lub potwierdzającą ochronę międzynarodową, zezwolenia na pobyt stały lub karty stałego pobytu).

Każdy cudzoziemiec legalnie przebywający z Polsce, mający dostęp do rynku pracy, ma też dostęp do świadczeń i usług społecznych. Jest to standard obowiązujący również w innych państwach Unii Europejskiej — także tych, do których Polacy migrują i w trakcie pobytu korzystają jako cudzoziemcy ze świadczeń przysługujących ogółowi zamieszkałej ludności.

Co więcej, dyrektywa 2001/55 w sprawie tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców nakłada na państwa członkowskie UE obowiązki w celu zapewnienia szybkiej i skutecznej pomocy i ochrony dla osób uciekających z kraju, w którym jest wojna.

Nasze granice pozostają otwarte dla osób uciekających z kraju, na terytorium którego toczą się akcje zbrojne. Specustawa realizuje cele wyznaczone w dyrektywie unijnej, a Polska, jako członek Unii Europejskiej, jest do tego zobowiązana.

Kolejny etap to wdrożenie tej ważnej ustawy przez różne instytucje administracji publicznej i samorządowej oraz rząd. Wymaga to dużej sprawności organizacyjnej, finansowej i kadrowej.

Przypisy/Notes

- ¹ Pkt 6 preambuły decyzji wykonawczej Rady (UE) 2022/382 z 4 marca 2022 r. stwierdzającej istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy Rady 2001/55/WE i skutkującej wprowadzeniem tymczasowej ochrony, Dz. Urz. UE L 71 z 4.03.2022, s. 1.
- ² Decyzja wykonawcza Rady z 4 marca 2022 r. stwierdzająca istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy Rady 2001/55/WE i skutkująca wprowadzeniem tymczasowej ochrony, Dz. Urz. UE L 71 z 4.03.2022, s. 1.
- ³ Dz. Urz. WE L 212 z 7.08.2021, s. 12.
- ⁴ Tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 2354; zmiana Dz.U. 2022 poz. 91.
- ⁵ Dz.U. 2021 poz. 1108 i 1918.
- ⁶ W dniu 17 marca 2022 r. sejmowa Komisja Administracji i Spraw Wewnętrznych złożyła do łaski marszałkowskiej projekt ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz ustawy — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (druk sejmowy nr 2090), w którym proponuje się nowelizację przepisów art. 1–4 ustawy z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. poz. 583). Celem zaproponowanych zmian jest objęcie przepisami ustawy z 12 marca 2022 r. (specustawy) również tych obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na tym terytorium nie bezpośrednio, ale przekroczyli np. granicę ukraińsko-mołdawską i w następnej kolejności udali się do Polski, i którzy wyrażają zamiar pozostania w naszym kraju. Analogiczna zmiana dotyczy art. 327 ust. 3 ustawy z 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2022 poz. 574 i 583), w którym proponuje się skreślenie wyrazu „bezpośrednio”. Projekt zakłada, że ustawa wejdzie w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 24 lutego 2022 r., tak aby nie różnicować sytuacji prawnej obywateli Ukrainy, którzy przybyli do Polski przez inne kraje w okresie od dnia 24 lutego br., tj. od dnia rozpoczęcia działań wojennych na Ukrainie, do dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej.
- ⁷ Ustawa o cudzoziemcach i ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony.
- ⁸ Dz.U. 2021 poz. 735, 1491 i 2052.
- ⁹ O którym mowa w art. 20h ustawy z 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, Dz.U. 2021 poz. 2070.
- ¹⁰ O którym mowa w art. 3 pkt 14 ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.
- ¹¹ Art. 7 ust. 3 ustawy z 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz.U. 2017 poz. 823.
- ¹² Dz.U. 2021 poz. 1100 z późn. zm. Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. 2021 poz. 1162, 1621, 2270, 2317 i 2445 oraz Dz.U. 2022 poz. 91.
- ¹³ Ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz.U. 2020 r. poz. 111, zmiany Dz.U. 2021 poz. 1162, 1981, 2105, 2270.
- ¹⁴ ZUS opublikował na swojej stronie internetowej informacje w języku ukraińskim o uprawnieniach do świadczeń rodzinnych, zdrowotnych, emerytalnych, rentowych. Uchodźcy wiedzą dzięki temu, gdzie i o co mogą się starać. Informacje te będą rozwijane. Na Platformie Usług Elektronicznych zostanie udostępniona możliwość dogodnego założenia profilu przez osoby posługujące się językiem ukraińskim. Dostępna będzie także infolinia w języku ukraińskim.
- ¹⁵ Ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz.U. 2019 poz. 2407 oraz Dz.U. 2021 poz. 1162, 1981 i 2270.
- ¹⁶ Ustawa z 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym, Dz.U. poz. 2270.
- ¹⁷ Ustawa z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. 2021 poz. 75, 952, 1901 i 2270.
- ¹⁸ Przepisy wydane na podstawie art. 187a ustawy z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2022 poz. 447.
- ¹⁹ Wszelkie informacje i pomoc można uzyskać: na specjalnej infolinii +48 22 290 55 00 (czynna w dni robocze w godz. 8:00–15:00), na infolinii ZUS +48 22 560 16 00 (czynna w dni robocze w godz. 7:00–18:00) lub e-mail cot@zus.pl, we wszystkich placówkach ZUS, podczas e-wizyty w ZUS, na stronie www.zus.pl.
- ²⁰ Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2022 poz. 447.
- ²¹ Dz.U. 2021 poz. 2268 i 2270 oraz Dz.U. 2022 r. poz. 1 i 66.
- ²² Na podstawie przepisów ustawy z 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. poz. 1818).
- ²³ O których mowa w art. 47 ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U. 2021 poz. 573 z późn. zm.).
- ²⁴ O których mowa w art. 6 ustawy z 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym, Dz.U. 2020 poz. 1787.
- ²⁵ Tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 1285, 1292, 1559, 1773, 1834, 1981, 2105, 2120, 2232, 2270, 2427 i 2469 oraz Dz.U. 2022 poz. 64, 91, 526.
- ²⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z 15 marca 2022 r. w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i żywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty, Dz.U. 2022 poz. 605.

Bibliografia/References

- Łysienia, M. (red.). (2015). *Cudzoziemcy w Polsce podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych*. Warszawa: Helsińska Fundacja Praw Człowieka.
- Uścińska, G. (2021). *Prawo zabezpieczenia społecznego*. Warszawa: C.H.Beck.

Akty prawne/Legal Act

- Dyrektywa Rady 2001/55/WE z 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami, Dz. Urz. WE L 212 z 7.08.2021.
- Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2022/382 z 4 marca 2022 r. stwierdzająca istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy Rady 2001/55/WE i skutkująca wprowadzeniem tymczasowej ochrony, Dz. Urz. UE L 71 z 4.03.2022.
- Ustawa z 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. 2021 poz. 735, 1491 i 2052.
- Ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz.U. 2021 poz. 573 z późn. zm.
- Ustawa z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2021 poz. 1108 i 1918.
- Ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz.U. 2020 r. poz. 111; 2021 poz. 1162, 1981, 2105 i 2270.
- Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2021 poz. 2268 i 2270; 2022 poz. 1 i 66.
- Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. 2021 poz. 1100 z późn. zm. Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. 2021 r. poz. 1162, 1621, 2270, 2317 i 2445 oraz Dz.U. 2022 poz. 91.
- Ustawa z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz.U. 2021 r. poz. 1285, 1292, 1559, 1773, 1834, 1981, 2105, 2120, 2232, 2270, 2427 i 2469; 2022 poz. 64, 91 i 526.
- Ustawa z 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz.U. 2017 poz. 823.
- Ustawa z 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, Dz.U. 2021 poz. 2070.
- Ustawa z 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, Dz.U. 2021 poz. 510, 1000, 1641 i 1978; 2022 poz. 350.
- Ustawa z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. 2021 r. poz. 75, 952, 1901 i 2270.
- Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. 2022 poz. 447.
- Ustawa z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. 2021 poz. 2354; 2022 poz. 91.
- Ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz.U. 2019 poz. 2407; 2021 poz. 1162, 1981 i 2270.
- Ustawa z 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym, Dz.U. 2020 poz. 1787.
- Ustawa z 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. poz. 1818.
- Ustawa z 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym, Dz.U. poz. 2270.
- Ustawa z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Dz.U. poz. 583.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 15 marca 2022 r. w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i żywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty, Dz.U. poz. 605.

Prof. dr hab. Gertruda Uścińska, prawnik, pracownik naukowy i wykładowca na Uniwersytecie Warszawskim. Przewodnicząca Komitetu Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN oraz członek wielu ciał naukowych, opiniodawczych i zespołów eksperckich. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Specjalizuje się w prawie Unii Europejskiej i międzynarodowym prawie socjalnym. Uznany autorytet w kraju i za granicą w dziedzinie prawa pracy, zabezpieczenia społecznego, koordynacji systemów zabezpieczenia i swobody przepływu osób; ekspert europejski w programach badawczych uczelni wyższych i instytutów naukowo-badawczych państw członkowskich Unii Europejskiej w związku z realizacją programów unijnych. Autorka licznych publikacji z zakresu polityki społecznej, zabezpieczenia społecznego, prawa europejskiego, porównawczej polityki społecznej. Posiada wieloletnie doświadczenie w stosowaniu prawa ubezpieczeń społecznych i międzynarodowego prawa socjalnego. Uhonorowana odznaczeniami międzynarodowymi i krajowymi. Laureatka wielu nagród i wyróżnień przyznawanych przez instytucje publiczne, uczelnie, gremia naukowe i organizacje społeczne.

Prof. dr hab. Gertruda Uścińska, professor, PhD in Law, researcher and lecturer at the University of Warsaw. A chair person of the Committee on Labour and Social Policy of the Polish Academy of Sciences as well as many scientific, advisory bodies and expert teams. President of the Social Insurance Institution (ZUS). Specialist in European Union law and international social law. A recognised authority in the country and abroad in the field of labour law, social security, EU co-ordination of social security and free movement of persons. European expert in research programs of universities and research institutes of the EU Member States in connection with the implementation of EU programs. Author of numerous publications on social policy, social security, European law and comparative social policy. Many years of experience in the application of social insurance law and international social law. Honoured with international and national decorations. Winner of many awards and distinctions granted by public institutions, universities, scientific bodies and NGOs.